

П. П. Мазурок

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»,
Україна
Kaf_meo@kneu.dp.ua

УДК 369. 331

Н. А. Молозіна

аспірантка кафедри економічної теорії
та національної економіки,
Класичний приватний університет,
Запоріжжя, Україна
natalia.molozina2012@yandex.ua

ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ НА РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Анотація. У статті досліджено вплив інвестицій у забезпечення належного стану здоров'я на формування і реалізацію творчих здібностей та можливостей людини. Одним із напрямів збільшення обсягу інвестування в капітал здоров'я населення визначено впровадження обов'язкового соціального медичного страхування. За допомогою комп'ютерної програми «Аналіз і прогнозування економічних явищ та процесів на основі багатокритеріальної моделі» математично доведено залежність кількості осіб, що навчаються та підвищують кваліфікацію, від стану їх здоров'я і обсягу інвестицій у галузь охорони здоров'я.

Ключові слова: людський капітал, обов'язкове соціальне медичне страхування, інтелектуально-освітній рівень, економічно активне населення.

П. П. Мазурок

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки,
Криворізький економічний інститут «Криворізький національний університет», Україна

Н. А. Молозіна

аспірантка кафедри економічної теорії та національної економіки,
Класичний приватний університет, Запоріжжя, Україна

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ ВЛИЯНИЯ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО СОЦИАЛЬНОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ НА РАЗВИТИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА

Аннотация. В статье исследовано влияние инвестиций в обеспечение надлежащего уровня здоровья на формирование и реализацию творческих способностей и возможностей человека. В качестве одного из направлений увеличения объема инвестирования средств в капитал здоровья населения обозначено и предложено введение обязательного социального медицинского страхования. С помощью компьютерной программы «Анализ и прогнозирование экономических явлений и процессов на основе многокритерияльной модели» математически доказана зависимость количества лиц, которые учатся и повышают квалификацию, от состояния их здоровья и объема инвестиций в область здравоохранения.

Ключевые слова: человеческий капитал, обязательное социальное медицинское страхование, интеллектуально-образовательный уровень, экономически активное население.

Petro P. Mazurok

Dr. Hab. in Economics, Professor, Head of International Economy Department, Kryvyi Rih National University, Ukraine

Nataliya A Molozina

Post-Graduate Student, Classical Private University, Zaporizhzhya, Ukraine

FUNCTIONAL MODEL OF OBLIGATORY SOCIAL MEDICAL INSURANCE INFLUENCE ON HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT

Abstract. In the article the influence of investment in health preserving on creative abilities of a person forming and realization is investigated. It is determined that introducing the obligatory social medical insurance in Ukraine could be one of the ways to increase the investment in health capital of the population. To prove mathematically the dependence between the amount of people who study and improve their qualification, the condition of their health and the investment in health care the computer program «Analysis and forecast of economic occurrences and processes on the base of multi-criteria model» was used. Found dependence makes also possible to estimate investment efficiency of obligatory social health insurance in conditions of increase of people able to get education thanks to their health bettering. Besides, the authors determined direct correlation between the amount of state investment in citizens' health and qualitative and quantitative indicators of human development. The conclusion was made that obligatory social health insurance introduction will make positive impact on educational-intellectual and quantitative parts of the nation's human potential through state investment in health protection and increase of insurance compensations.

Key words: human capital; obligatory social medical insurance; intellectual-educational level; economically active population.

JEL Classification: G21, O15, H51, C53

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою просування України до ЄС та розбудови соціально орієнтованої економіки є здійснення науково-обґрунтованої соціальної політики, створення ефективної системи соціального

захисту населення. Найважливіша складова цієї системи – забезпечення здоров'я і працездатності громадян України шляхом пошуку нових джерел інвестицій та їх упровадження в людський капітал. Цю важливу функцію має ви-

конувати система медичного страхування громадян як один із методів подолання демографічної кризи та поліпшення стану здоров'я населення, а також зменшення втрат виробництва завдяки мінімізації простоїв через захворювання працівників. Однак нинішня система медичного страхування українських громадян є фінансово незабезпеченою і в ряді випадків неефективною, що може призвести до економічного занепаду держави. З огляду на це сьогодні нагальним теоретичним та практичним питанням є підвищення ефективності соціальної політики в Україні шляхом відродження людського потенціалу, що створює умови для макроекономічної стабілізації й подальшого зростання національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні основні проблеми теорії та практики страхування (у т.ч. медичного) в умовах ринкової економіки досліджували вчені В. В. Рудень, В. М. Мних, Ю. П. Гришан, Т. І. Стецюк, О. А. Залетов та ін. [1–5]. При цьому, закономірності впливу медичного страхування на людський розвиток майже не розглядалися.

Аналіз ефективності інвестицій у складові людського капіталу здійснювали такі вітчизняні науковці, як: О. А. Грішнова, О. Другопольський, А. Нестеров, Г. В. Прощак, Г. Т. Аширова [6–10], а також зарубіжні вчені, які були основоположниками теорії людського капіталу: Г. Беккер (G. Becker), А. Сміт (A. Smith), Т. Шульц (T. Schultz) та ін. [11–12].

Наприклад, О. А. Грішнова [6], досліджуючи інвестиції у людський капітал, відзначає, що капіталовкладення у зміцнення здоров'я людей мають велике значення із кількох причин:

по-перше, стан здоров'я зумовлює можливості й термін ефективного використання надбаного людського капіталу, а також є життєдайним підґрунтям для одержання доходів та економічного зростання;

по-друге, стан фізичного і психічного здоров'я людей визначає можливості здобуття освіти та професійної підготовки, міграції тощо, тобто ефективність інших видів інвестицій у людський капітал;

по-третє, здоров'я людей як носіїв певної генетичної інформації зумовлює якість людського капіталу наступного покоління.

На думку Г. Беккера (G. Becker), «людський капітал формується в результаті інвестицій у людину, серед яких можна назвати витрати на навчання, виробничу підготовку, охорону здоров'я, міграцію і пошук інформації про ціни та доходи» [11].

Здоров'я людини визначає його фізіологічні властивості, а тому, на наш погляд, найбільшою мірою воно впливає на її виробничі та інші ресурси. Але у працях науковців недостатньо вивчені питання функціонування цієї фундаментальної складової людського капіталу. Остаточо не визначені й можливі джерела інвестування у капітал здоров'я та їх вплив на розвиток і формування показників інтелектуально-освітньої, соціальної, економічної складових людського капіталу. Досі вченими не досліджені питання впливу інвестицій у забезпечення належного стану здоров'я, формування та використання творчих здібностей і можливостей людини та генофонду нації.

Мета дослідження. Визначити та розкрити закономірності впливу обов'язкового соціального медичного страхування на розвиток якісних і кількісних показників розвитку людського потенціалу та капіталу України.

Основні результати дослідження. Залежність розвитку майже всіх складових людського капіталу від вартості капіталу здоров'я обумовлена рядом причинно-наслідкових обставин:

- капітал здоров'я в багатьох випадках є основним і визначальним чинником, що зумовлює тривалість періоду активної трудової діяльності та впливає на ступінь реалізації накопичених

знань, освіти, професійних навичок і здібностей;

- здоров'я людей впливає на показники відтворення – народжуваності та смертності населення – і визначає якість генофонду нації, а відтак забезпечує наявність та формування людського капіталу як теперішнього, так і наступних поколінь;
- якісне та продуктивне життя громадянина, його особистий інтелектуальний і культурний розвиток, а також набуття відповідної освіти та професійної кваліфікації можливі тільки в разі належного стану здоров'я;
- забезпечення державою гарантій зростання капіталу здоров'я підвищує повагу і довіру громадян до законодавчих органів влади, надає впевненості в майбутньому, покращує соціально-психологічний стан як окремого громадянина, так і суспільства загалом;
- збільшення капіталу здоров'я сприяє зростанню ВВП і досягненню економічної стабільності країни завдяки підвищенню кількості економічно активного та здатного до високопродуктивної праці населення відповідних професій і кваліфікації.

Вплив вартості капіталу здоров'я на інші складові людського капіталу схематично представлено на рис.

Одним із додаткових та ефективних джерел коштів для збільшення обсягу інвестицій у стан здоров'я громадян є обов'язкове соціальне медичне страхування. Завдяки його упровадженню значно зростає вартість усіх активів людського капіталу.

Далі проаналізуємо вплив інвестицій в охорону здоров'я через упровадження обов'язкового соціального медичного страхування на зміну кількісних та якісних показників кожної із наведених складових людського капіталу.

Важливою складовою людського капіталу є освітньо-інтелектуальний рівень громадян. Встановимо залежність кількості осіб, що навчаються та підвищують кваліфікацію, від стану їх здоров'я і обсягу інвестицій у галузь охорони здоров'я. Для визначення взаємозалежності використаємо статистичні показники про кількість осіб, що навчаються; кількість осіб, що не мають можливості навчатися внаслідок вад здоров'я; витрати домогосподарств; обсяг державних інвестицій (витатки держбюджету різних рівнів) у галузь охорони здоров'я (табл. 1).

Використання саме цих показників ми вважаємо за доцільне з таких причин:

1. Наявність інвалідності або хронічного захворювання в багатьох випадках є перешкодою для здобуття освіти,

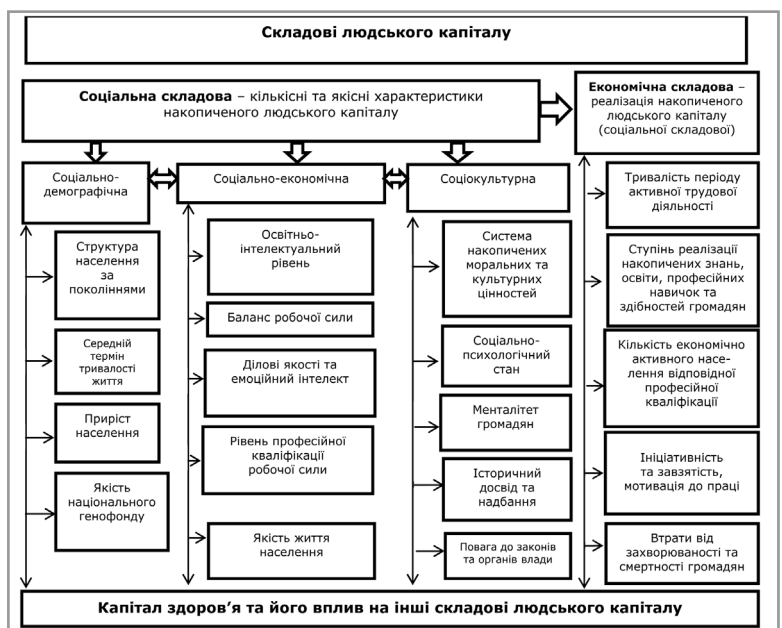

Рис. Структура складових людського капіталу (активів) та їх взаємозалежності від капіталу здоров'я

Джерело: Структурно-логічну схему розроблено авторами

Таблиця 1

Динаміка показників підвищення освітньо-інтелектуального рівня громадян залежно від показників стану їх здоров'я та обсягу витрат на охорону здоров'я, 2006-2011 рр.

	Показник	Рік					
		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Результуючий показник Y							
Y	Загальна кількість осіб, що навчаються (окрім базової середньої освіти), тис. осіб	4558,1	4648,8	4460,8	4122,7	4084,5	4561,9
У тому числі:							
	Кількість осіб, що навчаються у ВНЗ I-II рівнів акредитації, тис. осіб	468	441	399	354	361	357
	Кількість осіб, що навчаються у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, тис. осіб	2319	2372	2365	2245	2130	1955
	Кількість осіб, що навчаються у професійно-технічних навчальних закладах, тис. осіб	474	454	444	424	434	409
	Кількість осіб, що підвищували кваліфікацію, тис. осіб	994,5	1071,2	1022,7	890,4	943,0	978,4
	Кількість осіб, що навчалися новим професіям, тис. осіб	302,6	310,6	290,1	209,3	216,5	230,0
Фактори впливу X							
X1	Кількість населення, тис. осіб	46829,5	46646,0	46372,7	46113,7	45969,9	45778,5
X2	Кількість осіб, що мають інвалідність 1-ї, 2-ї та 3-ї груп, тис. осіб	2495,2	2449,5	2442,6	2460,1	2631,1	2544,2
X3	Кількість випадків захворювання, тис. осіб	32240	32807	34467	33032	33080	32381
X4	Видатки держбюджету на охорону здоров'я, млн. грн.	19737,7	26717,6	33359,9	36564,9	44745,4	37000,0
X5	Витрати домогосподарств на охорону здоров'я, млн. грн.	12618,7	15871,9	24809,7	29894,2	34234,7	35632,5

Джерело: Складено авторами на основі [12-14]

подальшого навчання і підвищення кваліфікації, а також можливості реалізації наявних здібностей та професійних навичок.

2. Матеріальне становище домогосподарств значною мірою залежить від обсягу витрат на підтримання належного стану здоров'я членів родини. У разі підвищення державних інвестицій у галузь охорони здоров'я і впровадження обов'язкового соціального медичного страхування виникає можливість скоротити ці витрати в домогосподарствах та спрямувати більший обсяг коштів на здобуття освіти та інтелектуальний саморозвиток.

Для проведення аналізу ми скористалися комп'ютерною програмою «Аналіз і прогнозування економічних явищ та процесів на основі багатофакторної моделі».

За результатами розрахунків нам вдалося отримати такі дані: коефіцієнт множинної кореляції – 0,(9); коефіцієнт множинної детермінації – 0,(9); дисперсія помилок – 1,21. Значення коефіцієнтів множинної детермінації і множинної кореляції свідчать про адекватність рівняння, оскільки вони наближені до 1. Це свідчить, що обрані фактори відчутно впливають на кількість осіб, що навчаються та підвищують свій освітньо-професійний рівень. Вплив факторів можна представити у вигляді кореляційно-регресійного рівняння, яке отримане нами у процесі розрахунків:

$$Y = 132158,926356 - 2,294291 \cdot X1 - 0,031176 \cdot X2 - 0,581618 \cdot X3 + 0,031662 \cdot X4 - 0,137455 \cdot X5 + e.$$

За коефіцієнтами кореляційного рівняння ми виявили, що вплив обраних факторів на кількість осіб, що навчаються і підвищують свій освітньо-професійний рівень, у 2006–2011 рр. відбувався в таких співвідношеннях:

1) зменшення чисельності населення України в аналізованому періоді призвело до зменшення кількості осіб, що навчаються, на 2,29%;

2) збільшення кількості інвалідів 1-ї, 2-ї та 3-ї груп спричинило зменшення кількості осіб, що навчалися та підвищували кваліфікаційний рівень, на 0,03%;

3) збільшення кількості випадків захворювань зумови-

ло зменшення кількості осіб, що навчаються, на 0,58%;

4) збільшення витратків держбюджету на охорону здоров'я забезпечило збільшення кількості осіб, що навчаються, на 0,031%;

5) збільшення витрат домогосподарств на охорону здоров'я зменшило можливість навчатися у 0,0137% осіб.

Виявлена залежність показників розвитку освітньо-інтелектуальної складової людського капіталу від обсягу державних інвестицій в охорону здоров'я доводить необхідність їх зростання як джерела надходження коштів у розвиток людського капіталу. Як ми вже зазначили раніше, одним із напрямів збільшення інвестицій в охорону здоров'я є впровадження обов'язкового соціального медичного страхування. Із збільшенням інвестицій в охорону здоров'я за рахунок надходження страхових коштів обов'язкового соціального медичного страхування значно зменшаться витрати домогосподарств на забезпечення належного стану

здоров'я, що теж позитивно вплине на розвиток інтелектуальної складової людського капіталу.

Визначена залежність також дає можливість встановити віддачу від інвестованих коштів в обов'язкове соціальне медичне страхування при зростанні кількості осіб, що зможуть здобувати освіту та навчатися в результаті покращення стану здоров'я.

Дослідімо вплив упровадження обов'язкового соціального медичного страхування на таку економічну складову людського капіталу, як кількість економічно активного населення. Для цього проаналізуємо вплив і встановимо залежність кількості економічно активного населення України від обсягу державного фінансування галузі охорони здоров'я, витрат домогосподарств на оплату медичних послуг і лікування, кількості економічно неактивного населення внаслідок захворювань та кількості осіб, що звільнилися з роботи за станом здоров'я.

Для визначення впливу й залежності результуючого показника – кількості економічно активного населення – від зазначених факторів використаємо статистичні дані за період 2005–2011 рр., наведені в табл. 2.

Проведення аналізу та встановлення взаємозалежності ми здійснювали із використанням комп'ютерної програми «Аналіз і прогнозування економічних явищ та процесів на основі багатофакторної моделі».

За результатами розрахунків були отримані такі дані: коефіцієнт множинної кореляції – 1; коефіцієнт множинної детермінації – 1; коефіцієнт множинної детермінації – 1; дисперсія помилок – 1,68.

Отримані коефіцієнти множинної детермінації та множинної кореляції свідчать про адекватність рівняння, оскільки їх значення дорівнюють 1. Це означає, що виокремлені для аналізу фактори мають значний вплив на кількість економічно активного населення. Рівень цього впливу визначається розрахованими нами кореляційно-регресійним рівнянням:

$$Y = 17938,440133 + 109,331508 \cdot X1 - 60,125475 \cdot X2 - 0,613545 \cdot X3 + 4,945431 \cdot X4 - 0,721198 \cdot X5 + e.$$

Таблиця 2

Зміна кількості економічно активного населення залежно від стану здоров'я, державного фінансування галузі охорони здоров'я і витрат домогосподарств на оплату медичних послуг та лікування, 2007-2011 рр.

	Показник	Рік				
		2007	2008	2009	2010	2011
Результуючий показник Y						
Y	Кількість економічно активного населення віком від 15 до 70 років, тис. осіб	22322,2	22397,4	22150,3	22051,6	22056,9
Фактори впливу X						
X1	Кількість населення, млн. осіб	46,6	46,3	46,1	45,9	45,7
X2	Кількість осіб, що звільнилися з роботи за станом здоров'я, тис. осіб	11,34	9,97	13,71	16,07	15,59
X3	Кількість економічно неактивного населення внаслідок захворювань, тис. осіб	244,34	245,19	265,7	220,58	159,63
X4	Державні видатки на охорону здоров'я, млрд. грн.	26,7	33,3	36,5	44,7	37,0
X5	Витрати домогосподарств на лікування та оплату медичних послуг, млрд. грн.	15,8	24,8	29,8	34,2	35,6

Джерело: Складено авторами на основі [12-15]

Значення коефіцієнтів дозволяє зробити висновок про наявність у 2007–2011 рр. таких причинно-наслідкових зв'язків:

1) збільшення кількості населення на 1 млн. осіб призвело до збільшення економічно активного населення на 109,33%;

2) зростання на 1 тис. кількості осіб, що звільнилися з роботи через погіршення стану здоров'я, спричинило зменшення чисельності економічно активного населення на 60,125475%;

3) збільшення кількості економічно неактивного населення внаслідок захворювань на 1 тис. осіб зумовило зменшення кількості осіб економічно активного населення на 0,613545%;

4) збільшення видатків держбюджету на охорону здоров'я на 1 млрд. грн. сприяло збільшенню кількості осіб економічно активного населення в результаті покращення стану їх здоров'я на 4,945431%;

5) збільшення витрат домогосподарств на оплату медичних послуг та лікування на 1 млрд. грн. призвело до зменшення кількості осіб економічно активного населення на 0,721198%.

Встановлена пряма кореляційна залежність між обсягом державних інвестицій у здоров'я населення і якісними та кількісними показниками розвитку людського потенціалу дозволяє стверджувати, що впровадження обов'язкового соціального медичного страхування завдяки зростанню обсягу державних інвестицій у галузь охорони здоров'я за рахунок надходження страхових коштів позитивно вплине на розвиток освітньо-інтелектуальної і кількісної складових людського потенціалу.

Зростання якісних та кількісних показників людського потенціалу держави при впровадженні обов'язкового соціального медичного страхування забезпечується покращенням стану здоров'я і продовженням тривалості активного трудового періоду життя громадян, що в умовах підвищення пенсійного віку та збільшення чисельності населення країни віком понад 50 років має велике значення для стабільного економічного розвитку України.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що впровадження обов'язкового соціального медичного страхування сприятиме інтенсивному та екстенсивному зростанню складових людського капіталу. Інтенсивне зростання буде відбуватися завдяки покращенню якісних характеристик людського капіталу при зростанні кількості осіб, що мають можливість підвищувати свій освітньо-інтелектуальний і професійно-кваліфікаційний рівень, тоді як екстенсивне зростання забезпечуватиметься завдяки збільшенню економічно активного населення за показниками належного стану здоров'я. У результаті повинна підвищитися віддача активів людського капіталу, що забезпечить зростання економічних показників людського розвитку та соціально-

економічного стану України загально.

Література

1. Рудень В. В. Передумови запровадження обов'язкового медичного страхування / В. В. Рудень, О. М. Сидорчук // *Фінанси України*. – 2006. – № 10. – С. 71–73.
2. Мних М. В. Медичне страхування за кордоном та можливості його реалізації в Україні / М. В. Мних // *Держава і економіка*. – 2006. – № 11. – С. 39–41.
3. Гришан Ю. П. Необхідність реформування медичної сфери в Україні: запровадження обов'язкового медичного страхування [Електронний ресурс] / Ю. П. Гришан // *Режим доступу* : www.illichivska.com.ua/?view=press_c_r&mode=view&id=44
4. Стецюк Т. І. Сутність медичного страхування та його місце у системі соціального захисту громадян // Т. І. Стецюк. – *Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць*. – К. : КНЕУ, 2008. – Випуск 11. – С. 142–148.
5. Залетов О. Об'єктивна необхідність і суть медичного страхування / О. Залетов // *Страхова справа*. – 2004. – № 3. – С. 82–85.
6. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2001. – 254 с.
7. Длугопольский О. Развитие людского капитала как невидимый атрибут функционирования экономики в 21 столетии / О. Длугопольский // *Світ фінансів*. – 2007. – № 1. – С. 168–173.
8. Нестеров А. Национальное богатство и человеческий капитал / А. Нестеров // *Вопросы экономики*. – 2003. – № 2. – С. 109.
9. Прошак Г. В. Людський капітал в умовах формування національної економіки України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки / Г. В. Прошак ; Львівський національний університет ім. І. Франка. – Львів, 2008.
10. Becker G. S. Investment in Human Capital: A Theoretical and Practical Analysis / G. S. Becker. – N.Y., 1964. – 526 p.
11. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Соцэкгиз, 1956. – 490 с.
12. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
13. Національні рахунки охорони здоров'я (НРОЗ) України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
14. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
15. Економічна активність населення України. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>

Стаття надійшла до редакції 25.02.2013

References

1. Ruden, V. V., & Sydorchuk, O. M. (2006). Preconditions of Obligatory Medical Insurance Introduction. *Finances of Ukraine*, 10, 71-73 (in Ukr.).
2. Mnykh, M. V. (2006). Medical Insurance Abroad and Possibilities of Its Realization in Ukraine. *The State and Economy*, 11, 39-41 (in Ukr.).
3. Gryshan, Yu. P. Necessity of Medical Sphere in Ukraine Reformation: Introduction of Obligatory Medical Insurance. Retrieved from www.illichivska.com.ua/?view=press_c_r&mode=view&id=44 (in Ukr.).
4. Stetsyuk, T. I. (2008). The Essence of Medical Insurance and Its Place in the System of Citizens' Social Protection. *Finances, Accounting and Audit: Volume of Scientific Works*, 11, 142-148 (in Ukr.).
5. Zaletov, O. (2004). Objective Necessity and Essence of Medical Insurance. *Insurance Case*, 3, 82-85 (in Ukr.).
6. Grishnova, O. A. (2001). *Human Capital: Formation in the System of Education and Professional Training*. Kyiv: Znannya (in Ukr.).
7. Dlugopolskiy, O. (2007). Development of Human Capital as an Inalienable Attribute of the Economy's Functioning in XXI century. *World of Finances*, 1, 168-173 (in Ukr.).
8. Nesterov, A. (2003). National Wealth and Human Capital. *Issues of Economy*, 2, 109 (in Rus.).
9. Proshak, G. V. (2008). Human Capital under Conditions of Ukraine National Economy's Functioning. *Dissertation to Obtain Ph.D. in Economics*. Lviv, Ivan Franko Lviv National University (in Ukr.).
10. Becker, G. S. (1964). *Investment in Human Capital: A Theoretical and Practical Analysis*. N.Y.
11. Smith, A. (1956). *Research of Nature and Reasons of Nations' Wealth*. Moscow: Sotsekgiz. (in Rus.).
12. *Statistical Annual Diary of Ukraine*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).
13. *National Accounts of Ukraine Health Protection*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).
14. *Population's Self-Estimation of its Health State and Accessibility Level of Medical Assistance's by Different Types (Statistical Volume)*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).
15. *Economic Activity of Ukraine's Population (Statistical Volume)*. Retrieved from <http://ukrstat.gov.ua/> (in Ukr.).

Received 25.02.2013